

Є.О. Бойко, канд. екон. наук, доцент

С.І. Сергійчук, канд. екон. наук, доцент

А.М. Терлецька, студентка

Національний університет кораблебудування
імені адмірала Макарова

ЕКОЛОГІЧНА БЕЗПЕКА ТА ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ СВІДОМОСТІ УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

В статті доведено, що в національному контексті, зважаючи на структуру господарського комплексу і домінування в ньому ресурсоемних багатовідхідних технологій, управління відходами з точки зору безпеки суспільного розвитку виходить за рамки технологічних питань, оскільки за своєю сутністю становить комплексну проблему, що охоплює всі ключові аспекти сталого розвитку – екологічні, економічні (передусім ресурсозберігаючі) і соціальні. Відмінність ситуації в Україні полягає не стільки у великих обсягах утворення відходів, скільки у відсутності інфраструктурної бази поводження з ними.

Ключові слова: екологічна безпека, екологія, відходи, екологічна загроза.

Постановка проблеми. На сьогодні основним джерелом небезпеки для всього існуючого на планеті Земля стала створена людиною техносфера. Аварії і катастрофи, які відбуваються, призводять не тільки до людських жертв, але і знищення навколишнього природного середовища, природних ресурсів, їх незворотної деградації, що, у свою чергу, спричиняє генетичні зміни у людей. Крім надзвичайних ситуацій, котрі супроводжуються викидом отруйних речовин, існує проблема перманентного забруднення усіх компонентів довкілля: води, ґрунтів, приземних шарів атмосфери тощо. В Україні щорічно виникає близько 300 надзвичайних ситуацій екологічного, природного і техногенного характеру. Внаслідок цього Україна втрачає 2–2,5% валового внутрішнього продукту, що стримує поліпшення економічних показників і якості життя населення в найближчій перспективі.

Реформування екологічної політики і права – одне із зобов’язань України, взятих згідно з Угодою про асоціацію з ЄС. Втім, варто визнати: жодні нововведення не мають сенсу без сприйняття, розуміння та практичного втілення громадянами в повсякденному житті. Коли йдеться про ціннісний компонент ставлення громадян до довкілля, то українці цілком поділяють основні екологічні цінності. Це свідчить про те, що Україна та ЄС знаходяться в єдиному ціннісному екологічному просторі: охорона довкілля є важливою особисто для громадян. Українці та громадяни ЄС однаково відчувають високий вплив екологічних факторів на якість життя, а екологічні проблеми мають прямий вплив на життя громадян як в Україні, так і в ЄС.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Існує велика кількість досліджень, присвячених екологічним проблемам у сучасній Україні та пошукам шляхів їх вирішення. Серед них слід відзначити праці вітчизняних вчених: М. Хвесика, О.Веклич, А. Гриценка, Г. Обиход, Є. Хлобистова, І. Жаркової, П. Мазурка, Б. Одягайла, П. Скрипчука, а також наукових діячів із зарубіжних країн: Е. Вайцекера, Е. Ловінс, Р. Медоуза. Теоретична база дослідження ґрунтується на працях Т. Веблена, Ф. Едجوурта, А. Маршала, Д. Коммонса, Р. Коуза, Д. Норта, А. Пігу, А. Сміта та їх вчень про шляхи досягнення екологічно безпечного сталого розвитку.

Формулювання цілей статті. Метою роботи є дослідження, аналіз і оцінка стану екологічної безпеки території України та обґрунтування шляхів удосконалення управління нею в контексті євроінтегративних процесів.

Виклад основного матеріалу досліджень. Метою розробки технологічних екологічних стратегій є модернізація української економіки в галузі високотехнологічних ринків екологічних товарів і послуг на основі координації зусиль науки, держави, бізнесу і споживачів по впровадженню екологічно ефективних і енергозберігаючих українських технологій, вирішенню накопичених екологічних проблем, а також забезпеченню екологічної безпеки. Ключовими напрямками розробки стратегій технологічного екологічного розвитку є:

- екологічно чисті технології виробництва;
- технології екологічно безпечного поводження з відходами, включаючи ліквідацію накопиченого екологічного збитку;
- технології та системи моніторингу, оцінки та прогнозування стану навколишнього середовища, надзвичайних ситуацій природного і

техногенного характеру, наслідків зміни клімату, включаючи інноваційні засоби інструментального контролю забруднення;

- технології раціонального природокористування, забезпечення екологічної безпеки та нових екологічних стандартів життя людини;
- розвиток ринку екологічних послуг.

Громадяни ЄС та українці мають спільні екологічні цінності. Охорона довкілля залишається важливою для 93% мешканців України, таким чином 9 із 10 вважають, що можуть особисто відігравати роль у захисті довкілля. Але український народ, на відміну від європейців, демонструє значні розриви між екологічними цінностями та практикою. Загальна кількість екологічних практик громадян є нижчою в Україні, ніж в ЄС, а частина таких практик в Україні пов'язана з економічною мотивацією.

Рівень екологічної свідомості громадян тісно пов'язують із успішністю виконання екологічної складової Угоди про асоціацію, яка на сьогодні є основним орієнтиром у проведенні. Адже самі громадяни є кінцевими споживачами та виконавцями Угоди. Серед пріоритетних сфер Угоди про асоціацію опитані визначили “управління відходами і ресурсами” (48,8 %), охорону природи (41,5 %) та якість води й управління водними ресурсами (40,3 %). “Такі пріоритети відповідають переліку найважливіших екологічних проблем, які виділили українці, а саме зростання кількості відходів (37,4 %), скорочення популяцій чи вимирання видів, зникнення екосистем (34,8 %), брак питної води (30 %). Немає жодної з топ-екологічних проблем, визначених опитуваними, які не охоплюються положеннями Угоди про асоціацію”. – зауважила Наталія Андрусевич, голова правління Ресурсно-аналітичного центру “Суспільство і довкілля”.

На думку експертів, зважаючи на невелику кількість екологічних дій, які громадяни роблять у своєму повсякденному житті та частково нерозуміння значення та впливу тієї чи іншої екологічної проблеми, попереду ще багато роботи – і тут завдання не лише для уряду, а й для громадських організацій, науковців, інституцій ЄС.

На сьогодні в Україні створено досить розвинуте й розгалужене екологічне законодавство (англ. “Environmental legislation”), що в структурному відношенні являє собою ієрархічну систему нормативно-правових актів, які регулюють різноманітні суспільні відносини щодо охорони довкілля, раціонального використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки. На відміну від України, законодавство ЄС не оперує терміном екологічна безпека. Сукупність дій та заходів щодо

регулювання суспільних відносин по охороні довкілля, раціональному використанні природних ресурсів та забезпеченні екологічної безпеки позначається терміном *environmental*. Окремі положення усіх без винятку Директив, Регламентів та Рішень, котрі регулюють якість атмосферного повітря, управління відходами, промислове забруднення, зміни клімату тощо, стосуються безпеки та попередження ризиків виникнення небезпечних подій у відповідній сфері навколишнього середовища.

Конституційне регулювання екологічних питань в Україні (порівняно з конституціями окремих держав-членів ЄС) вирізняється достатньо високим рівнем, особливо в частині гарантування права громадян на безпечне для життя і здоров'я довкілля та ролі держави в забезпеченні цього права. Проте ЄС, як політико-економічне утворення, на сьогодні має одну з найбільш прогресивних екологічних політик у світі. Тіло екологічного права ЄС становить понад 500 Директив, Постанов і Рішень, тому можна стверджувати, що екологічна політика, таким чином, стала однією з основних областей Європейської політики.

Головним актом поточного екологічного законодавства України можна вважати прийнятий Закон про охорону навколишнього природного середовища (1991 р.) – акт рамкового характеру, що заклав підвалини всього подальшого регулювання відповідної сфери. Суттєво вплинула на подальший розвиток екологічного напрямку кодифікація природоресурсного законодавства України. Йде обговорення Закону «Про основні засади (стратегію) державної екологічної політики до 2030 року», де пріоритетним заходом визначено співробітництво між Україною та ЄС. Усі вищезазвані акти поресурсного регулювання, прийняті в Україні протягом 90-х років ХХ ст. – початку ХХІ ст., а також низку інших законів екологічного спрямування загального характеру, можна порівняти із тією частиною законодавства ЄС, котре отримало назву «горизонтального». Серед інших актів «горизонтального» законодавства вирізняються закони, якими регулюються основи екологічної безпеки: «Про екологічну експертизу», «Про об'єкти підвищеної небезпеки», «Про екологічний аудит». Інша група «горизонтальних» законів екологічного спрямування встановлює особливий еколого-правовий режим для окремих категорій територій: «Про зону надзвичайної екологічної ситуації», «Про правовий режим надзвичайного стану» тощо.

Щодо класифікації законодавства ЄС в сфері охорони навколишнього середовища, то термін «горизонтальне» пов'язаний із вирішенням загальних питань у сфері охорони довкілля. До «вертикального» законодавства належать нормативно-правові акти, які

регулюють конкретні сфери діяльності, наприклад, поводження з відходами, охорона вод, біорізноманіття та ін. Горизонтальна сфера ЄС стосується екологічного законодавства з різних питань, дія якого поширюється на декілька спеціалізованих сфер, пов'язаних з довкіллям (на відміну від регламентів, які стосуються лише окремих галузей – наприклад, атмосферного повітря або водних ресурсів). Замість регулювання конкретної сфери, ці законодавчі акти є більш процедурними за природою. Вони надають методи та механізми, спрямовані на вдосконалення прийняття рішень, розробки та впровадження законодавства. Законодавство у цій галузі охоплює: 1) оцінку впливу на навколишнє середовище (ОВНС) запропонованих проєктів; 2) стратегічну екологічну оцінку (СЕО) пропонованих планів та програм; 3) громадський доступ до інформації про стан довкілля; 4) вимоги до звітності; 5) створення Європейського Агентства з питань довкілля та участь у його роботі; 6) Програму LIFE для фінансування проєктів покращення довкілля; 7) розвиток недержавних громадських організацій, що працюють у сфері охорони довкілля.

Виходячи з особливостей процесів євроінтеграції та з урахуванням вимог ЄС до стану навколишнього середовища, в найближчій перспективі Україні варто визначитися із порядком дій за наступними пріоритетами досягнення екологічної безпеки.

1. Розвиток нормативно-правової бази у сфері забезпечення екологічної і природно-антропогенної безпеки, її адаптація до норм міжнародного та європейського права. Аналіз відповідності українського законодавства вимогам директив ЄС показав низький ступінь співпадіння як горизонтальної сфери, так і секторальних напрямів. В окремих випадках норми чинного законодавства України суперечать вимогам директив, рішень та регламентів; чинне законодавство держави частково або зовсім не відповідає Директивам ЄС, за винятком законодавства про доступ до інформації (Директива 90/313/ЄС, Директива 2003/4/ЄС), де ступінь відповідності високий.

2. Інституціоналізація екологічної та природно-антропогенної безпеки на засадах сталого розвитку [1]. Зазначений пріоритет визначено, виходячи із результатів аналізу сучасного стану інституціонального середовища в Україні та звітно-аналітичних матеріалів Всесвітнього економічного форуму, Індексу корупції Трансперенсі Інтернешнл (Transparency International), Фонду «Спадщина» (The Heritage Foundation) тощо, котрі свідчать про його невідповідність вимогам сталого розвитку. На сьогодні інституційна неефективність соціо-еколого-економічної

системи в Україні проявляється у виснаженні ресурсних запасів, деградації довкілля, зростанні захворюваності населення. Це призводить до загострення суперечностей у процесі реалізації спільних інтересів суб'єктів господарювання. Розв'язання суперечностей можливе виключно шляхом реформування інституціонального середовища гарантування безпеки.

3. Розвиток інформаційно-аналітичної, науково обґрунтованої системи моніторингу екологічної та природно-антропогенної безпеки [2; 3; 4]. Технічне оснащення державної системи екологічного моніторингу можна охарактеризувати як таке, що морально і фізично застаріле, не забезпечує вимірювання всього спектру показників, не передбачає автоматизованого збору, аналізу і зберігання інформації та оперативного надання її основним споживачам. Відсутні й сучасні системи отримання інформації з геостационарних та полярно-орбітальних супутникових метеорологічних систем. Є проблеми з упровадженням у практику екологічного моніторингу ГІС-технологій.

4. Прогнозування стану екологічної та природно-антропогенної безпеки. Одна із складових процесу гарантування екологічної безпеки. Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища» містить положення щодо необхідності розроблення і прийняття короткострокового та довгострокового прогнозування змін навколишнього природного середовища. Вітчизняні вчені надають цілу низку дефініцій поняття екологічне прогнозування. Так, Є. Качан зазначає, що екологічне прогнозування – це вид діяльності, яка полягає в отриманні науково обґрунтованих варіантів розвитку стану навколишнього середовища та здоров'я населення, природно-ресурсного потенціалу, ризиків виникнення надзвичайних ситуацій природного і техногенного характеру, індикаторів збалансованого розвитку [5].

5. Подолання проблем поводження з промисловими та побутовими відходами [2; 4]:

- інноваційний розвиток сфери поводження з відходами на основі впровадження організаційно-економічних механізмів державно-приватного партнерства і відповідних моделей фінансування, економічного моделювання ресурсно-виробничих зв'язків у сфері вторинного ресурсокористування, а також послідовної реалізації принципу субсидіарності в державній політиці;

- перенесення центру ваги у вирішенні проблем поводження з відходами на попередження їх утворення та розвиток рециклінгу;

□ імплементація профільних директив ЄС (згідно з Угодою про асоціацію) і з необхідністю розробки нової редакції закону «Про відходи», а також прийняттям законів «Про упаковку та відходи упаковки» і «Про вторинні ресурси»;

□ застосування кластерної методології при формуванні господарських відносин у сфері поводження з відходами і, зокрема, в контексті кластерно-мережових підходів до розбудови регіональної інфраструктури поводження з відходами як вторинними ресурсами і оптимізації регіональних і міжрегіональних потоків відходів.

Фактичні обсяги накопичених відходів у багатьох регіонах країни перевищують ті, що відображені статистичною звітністю, оскільки збанкрутілі та непрацюючі підприємства, які раніше накопичили значні обсяги відходів, не є респондентами державних статистичних спостережень. Місця видалення відходів, особливо багатотоннажних (шахтні відвали і шламонакопичувачі) та небезпечних, які розташовані на території підприємств, що не працюють, негативно впливають на екологічний стан довкілля. Таким прикладом може бути могильник токсичних відходів та ДП «Калійний завод» ВАТ «Оріана» (Івано-Франківська область), де зберігались відходи гексахлорбензолу. Державою було профінансовано витрати на здійснення невідкладних природоохоронних заходів з видалення, перевезення та утилізації цих небезпечних відходів.

6. Соціальний імператив забезпечення екологічної безпеки, котрий доцільно розглядати як сукупність основних вимог до соціальних відносин і взаємодій у суспільстві, виконання яких необхідне для підтримання стійкості соціо-еколого-економічної системи. У найбільш загальному вигляді його можна визначити як тотальна екологізація свідомості та світогляду людини й суспільства [2; 3; 6].

7. Вдосконалення механізмів фінансового позабюджетного забезпечення екологічної та природно-антропогенної безпеки на мікро- та макrorівнях [6]:

□ покращення фінансової складової супроводу організаційно-економічного механізму розробки та реалізації програмного забезпечення на державному, регіональному та локальному рівнях;

□ підвищення ефективності резервування та розподілу коштів через спеціальний резервний фонд Держбюджету та резервні фонди місцевих (обласних) бюджетів, що виконують роль допоміжного джерела фінансування на випадок виникнення дефіциту бюджету в різних

непередбачених ситуаціях, зокрема природного і антропогенного характеру.

- запровадження альтернативних форм і механізмів залучення позабюджетних коштів на реалізацію інноваційних проєктів превентивного попередження та прогнозу надзвичайних ситуацій, зокрема через розвиток страхових механізмів;

- створення спеціального накопичувального Надзвичайного фонду з попередження та ліквідації надзвичайних ситуацій природного і антропогенного походження на державному та регіональному рівнях.

8. Підтримка дво- та багатостороннього співробітництва у сфері безпеки на паритетних засадах [7]:

- виконання Україною зобов'язань, що впливають із зазначених багатосторонніх угод;

- подальше розширення міжнародного співробітництва за напрямками: співробітництво з міжнародними організаціями системи ООН у галузі охорони навколишнього природного середовища, світовими поліфункціональними організаціями на урядовому та неурядовому рівнях; участь у регіональних природоохоронних заходах (особливо на прикордонних територіях та спільних акваторіях); участь у міжнародних програмах ліквідації наслідків Чорнобильської аварії (проблеми відходів, перенесення забруднень повітряними і водними потоками та ін.);

- розробка та запровадження програм доступу до ринку інвесторів з метою залучення екологічно чистих технологій та обладнання для захисту навколишнього природного середовища України (економічна, технічна та експертна допомога): гранти (безоплатна допомога) та кредити Програми розвитку ООН, Програми охорони навколишнього природного середовища. Перші гранти було спрямовано на збереження біорізноманіття (дельта Дунаю та Східні Карпати), а також регіонально важливий проєкт — захист Чорного моря від забруднення; допомога Європейського Союзу в рамках технічної допомоги країнам СНД (TACIS); міжнародна допомога окремих розвинутих країн (США, Канади, Нідерландів, Німеччини, Данії, Великобританії) як у рамках багатосторонніх програм, так і на підставі двосторонніх угод.

Консервація застарілої структури виробництва України призводить до значних економічних втрат й унеможливорює його інноваційний розвиток. Продукція з високим рівнем доданої вартості є набагато більш вартісною, ніж сировинна продукція. Така продукція створюється високоінтелектуальною працею. Тому перехід на випуск більш наукомісткої високотехнологічної продукції означає зростання ролі

результатів науки та інновацій, створення нових більш привабливих з точки зору умов і оплати праці робочих місць, забезпечення високої економічної віддачі від вкладень в економіку.

Покращити структуру виробництва і зайнятості можна шляхом політики імпортозаміщення через технологічне оновлення структури виробництва для формування єдиного внутрішнього ринку. Імпортозаміщуюча модель не ставить за мету відмежування національної економічної системи, але є необхідним заходом забезпечення технологічного оновлення структури економіки. Здійснюючи одночасно орієнтацію на експортпромиловий варіант участі в міжнародному поділі праці, це двоєдине завдання можна вирішити шляхом прямого та зворотного зв'язку нововведень через еволюційний підхід.

Так, експертна оцінка технологічної структури економіки України показала, що на частку п'ятого укладу припадає 4,7% (військово-космічна техніка, засоби зв'язку). Четвертий уклад становить близько 42,4% і третій – 52,8 %. На жаль, в економіці зберігаються ще й елементи реліктових укладів (першого і другого). Як бачимо, технологічна структура дуже чітко характеризує рівень розвитку економіки, її техніко-технологічну відповідність сучасності. У нас переважають третій і четвертий технологічні уклади, тобто уклади, які базуються на електродвигуні та двигуні внутрішнього згорання. Частка цих укладів становить 95% загального обсягу виробництва. Водночас частка п'ятого технологічного укладу – до 5% загального обсягу. Це дає змогу чітко визначити, що економіка залишається на індустріальній стадії, а тому відстає від розвинених країн на цілу технологічну епоху. Економічна криза найсильніше вдарила по високотехнологічних галузях економіки. Це – електронна промисловість, радіопромисловість та ін. Економічне зростання здійснюється головним чином не в передових, високотехнологічних галузях, а навпаки, в галузях, які належать до третього і меншою мірою – четвертого технологічного укладу. В результаті нинішня структура не поліпшилася, а погіршилася. Підприємства електронної і радіопромисловості перебувають у занепаді і, по суті, особливого руху у напрямі пожвавлення виробництва не помітно. Водночас досить різко зросла частка металургійної та хімічної промисловості в загальних обсягах виробництва промислової продукції і ще більше – в експортному виробництві. На цій підставі досить чітко постають нагальні завдання щодо переходу економіки на інноваційний тип розвитку: всебічно удосконалювати третій і особливо четвертий

технологічні уклади, прискорено розвивати п'ятий та створювати шостий технологічний уклад.

В Україні 75 % інвестицій вкладається в підприємства третього технологічного укладу, до яких належать виробництво будівельних матеріалів, чорної металургії, метало- та деревообробка, судо- і верстатобудування. Ще 20 % інвестицій спрямовується у підприємства вищого, четвертого технологічного укладу. Інакше кажучи, 95 % інвестицій надходять у третій і четвертий, тобто в індустріальні технологічні уклади. Така структура інвестицій призводить до посилення суперечностей. При цьому основні фонди дедалі більше застарівають, структурна недосконалість «консервується», техніко-технологічний рівень знижується. І якщо цей процес не зупинити, не повернути його у зворотний бік динамічного зростання, якщо не застосовувати високі технології, то відставання призводитиме до ще більшого відчуження України від європейської і світової спільноти.

Все помітнішими є ознаки наступних – шостого і сьомого – технологічних укладів. Шостий дає поштовх до нового етапу в розвитку медицини, нано- (10-9) та біотехнологій, сьомий – до створення пікотехнологій (10-12), технологій «холодного термоядерного синтезу», що мають кардинально змінити енергетичний потенціал земної цивілізації. Знайти оптимальне співвідношення складових у технологічній структурі економічної системи, а також раціональний розподіл ресурсів між цими складовими з метою забезпечення суспільного розвитку, розширеного відтворення виробництва, сталого економічного розвитку – головне завдання системи державного управління в будь-якій країні.

Висновки. Нові економічні, соціальні й екологічні пріоритети, нові технології та форми інвестицій зумовлюють необхідність трансформації системи забезпечення екологічної безпеки на всіх рівнях. Їх головним завданням є гармонізація відносин у системі “природа – суспільство”. У зв'язку з цим, набуває актуальності розвиток систем забезпечення екологічної безпеки, що гарантувало б гармонійний розвиток виробничого та природо-ресурсного потенціалу і давало би змогу узгоджувати мету господарювання з метою саморегуляції природного капіталу. Уявлення про екологічну безпеку, як органічну складову безпеки національної, коли вона змістовно і процесуально забезпечується в єдності з такими видами як економічна, енергетична, соціальна, інформаційна, технологічна тощо, сприятиме активізації екологічної компоненти в моделях ринкових реформ.

Такий підхід дає змогу при розробці планів, програм, стратегій тощо розглядати вимоги щодо підсистеми забезпечення національної безпеки, системою більш високого рівня, яка ставить задачі всім складовим національної безпеки. В якості пріоритетів державної політики національної безпеки в розумінні її екологічної складової визначають: створення збалансованої системи природокористування на основі впровадження еколого-економічних механізмів ощадливого споживання природних ресурсів; зменшення шкідливих викидів та застосування екологічно безпечних ресурсо- і енергозберігаючих технологій; забезпечення ефективного функціонування єдиної державної системи цивільного захисту; запобігання та ліквідації наслідків техногенних катастроф; реформування та модернізація основних засобів житлово-комунального господарства з метою створення безпечного середовища життєдіяльності населення.

Бібліографічний список.

1. Pylypiv V. Institutional principles of balanced nature management in the context of environmental and natural-technogenic safety / V. Pylypiv, A. Obikhod, I. Illiashenko // Науковий журнал «Економічний часопис-XXI». – К.: ТОВ ВКП «СТ-друк», 2015. – №9-10. – С. – 98–102.
2. Екологічна і природно-техногенна безпека України в регіональному вимірі [Текст] : [монографія] / [М.А. Хвесик, А.В. Степаненко, Г.О. Обиход та ін.] ; за наук. ред. акад. НААН України, д-ра екон. наук, проф.
3. Безпека регіонів України і стратегія її гарантування у 2-х т.: Т1. – Природно-техногенна (екологічна) безпека / [Б. Данилишин, А. Степаненко, О. Ральчук та ін.]. – К. : Наукова думка, 2008. – 392 с.
4. Міщенко В.С. Удосконалення системи управління відходами в Україні в контексті європейського досвіду / [В.С. Міщенко, Г.П. Виговська, Ю.М. Маковецька, Т.Л. Омеляненко]. – К. : Лазурит-Поліграф, 2012. – 120 с.
5. Регіональна економіка : [підручник] / за ред. Є. П. Качана. – Тернопіль : ТНЕУ, 2008. – 800 с.
6. Національна парадигма сталого розвитку України / за заг. ред. акад. НАН України, д.т.н., проф., заслуженого діяча науки і техніки України Б.Є. Патона. – Вид. 2-ге, переробл. і доповн. – К. : ДУ ІЕПСР НАНУ, 2016. – 72 с.

7. Panayotou T. Economic Instruments for Environmental and Sustainable Development / T. Panayotou // United Nations Environmental Programme's [«Consultative Expert Group Meeting on the Use and Application of Economic Policy Instruments for Environmental Management and Sustainable Development»], (Nairobi, August 10-12, 1994). – Nairobi, 1994. – 119 p.

8. Іртищева І.О. Неприбуткові організації в системі світових соціально-економічних процесів: [монографія] / [І.О. Іртищева, Т.В. Стройко, М.І. Стегней та ін.] Миколаїв: МНУ ім. В.О. Сухомлинського, 2014. – 172 с.

9. Головань Л.В. Пономарьова М.С. Екологічний менеджмент як інструмент сталого розвитку // Вісник Харківського національного аграрного університету ім. В. В. Докучаєва. Сер. : Економічні науки. № 5 .2013. С. 197-202

10. Вовк Н.В. Пономарьова М.С., Должикова І.С. Екологічні та соціально-економічні засади використання земель та перспективи управління земельними ресурсами// Вісник Харківського національного аграрного університету ім. В.В. Докучаєва. Сер. : Економічні науки. 2015 № 3.. С. 369-375.

Е.О. Бойко, С.И. Сергийчук, А.М. Терлецкая. Экологическая безопасность и формирование экологического сознания украинского общества. В статье доказано, что в национальном контексте, учитывая структуру хозяйственного комплекса и доминирование в нем ресурсоемких многоотходных технологий, управления отходами с точки зрения безопасности общественного развития выходит за рамки технологических вопросов, поскольку по своей сути представляет комплексную проблему, охватывающую все ключевые аспекты устойчивого развития - экологические, экономические (прежде всего ресурсосберегающие) и социальные. Отличие ситуации в Украине заключается не столько в больших объемах образования отходов, сколько в отсутствии инфраструктурной базы обращения с ними.

Ключевые слова: экологическая безопасность, экология, отходы, экологическая угроза.

E.O. Boyko, S.I. Serhiychuk, A.M. Terletska, Environmental security and the formation of environmental awareness of the ukrainian society. It is established that today the main source of danger for everything existing on the planet Earth is man-made technosphere. The accidents and catastrophes that take

place lead not only to human casualties, but also to the destruction of the environment, natural resources, their irreversible degradation, which in turn causes genetic changes in humans. In addition to emergencies that are accompanied by the release of toxic substances, there is a problem of permanent pollution of all environmental components: water, soil, surface layers of the atmosphere and so on. About 300 environmental, natural and man-made emergencies occur in Ukraine annually. As a result, Ukraine loses 2–2.5% of gross domestic product, which impedes the improvement of economic performance and quality of life of the population in the near term. It is proved that in the national context, given the structure of the economic complex and the dominance of resource-intensive multi-waste technologies in it, waste management from the point of view of social development goes beyond technological issues, because it is inherently a complex problem that covers all key aspects of sustainable development - environmental, economic (especially resource-saving) and social. The difference in the situation in Ukraine lies not so much in the large volumes of waste generation as in the absence of an infrastructure base for waste management. It is substantiated that the priorities of the state policy of national security in the sense of its ecological component are determined by: creation of a balanced system of nature management on the basis of introduction of ecological and economic mechanisms of economical consumption of natural resources; reduction of harmful emissions and application of environmentally safe resource- and energy-saving technologies; ensuring the effective functioning of a single state civil protection system; prevention and elimination of consequences of man-made disasters; reforming and modernizing the basic means of housing and communal services in order to create a safe living environment for the population.

Keywords: ecological safety, ecology, waste, environmental threat.

Стаття надійшла до редакції: 01.06.2019 р.